

ב"ה, כ"א בכסלו תשפ"א
7 בדצמבר 2020
תיק מס' 81005-1

פסק דין חלקי

בעניין שבין

הנתבע

התובע

רוכש אתרוגים מהפרדס

בעל פרדס אתרוגים

א. רקע ועובדות המוסכמות

בתאריך ט"ז תמוז תש"פ הצדדים חתמו על הסכם (להלן, **ההסכם**) לרכישת אתרוגים מפרדס שבבעלות התובע במושב חי' (להלן, **הפרדס**). בהסכם נקבע שהקונה קונה את הפרדס בדרך של עץ לפירותיו, המוכר לא יוכל למכור אתרוגים לאף סוחר אחר, והקונה ישלם 18 ₪ לכל אתרוג ברמה ג' ומעלה "לשביעות רצון הקונה".

נערכו חמישה קטיפים של אתרוגים, בשלושת הקטיפים הראשונים הצדדים הגיעו להסכמה בנוגע לאתרוגים שכלולים בהסכם המכירה, אולם בנוגע לקטיפ הרביעי והחמישי התגלעה מחלוקת בין הצדדים, ולכן הנתבע לא לקח את אתרוגים מקטיפים אלו.

הצדדים קיימו לבקשתם דיון בפני דיין יחיד בזום בתאריך י"א תשרי תשפ"א. בסוף הדיון סוכם כי בית הדין ימנה מומחה מטעמו לבדיקת איכות האתרוגים. בגלל הסמיכות הקרובה לחג הסוכות בית הדין לא הצליח למצוא ממיין שיבוא לראות את האתרוגים לפני חג הסוכות. בעקבות כך בית הדין הורה לצדדים לנסות למכור את האתרוגים, ולאחר החג האתרוגים שלא נמכרו ייבדקו על ידי המומחה.

בית הדין מינה את הרב ד' שליט"א כמומחה מטעמו לבחינת רמת האתרוגים. בתאריך כ"ז תשרי תשפ"א הרב ד' בדק את האתרוגים שלא נמכרו וערך סיור בפרדס האתרוגים בנוכחות אב"ד.

בין הצדדים כמה מחלוקות, אחת מהן היא כיצד יש לפרש את ההסכם. לטענות התובע, הנתבע קנה את כל האתרוגים הסחירים שבפרדס, והתחייב לשלם על כל אתרוג מסוג ג' ומעלה 18 ₪. לטענת הנתבע קניית אתרוגי התובע הייתה מותנית בכך שהתפלגות איכות האתרוגים שהפרדס יניב תהיה סבירה, ותכלול מספר משמעותי של אתרוגים מסוג א' וב-ב'. בפסק דין חלקי זה נכריע בשאלת פרשנות ההסכם שבין הצדדים ותוקפו ההלכתי.

הצדדים עשו שימוש רחב במונח ג'ארד, אשר פירושו תערובת אתרוגים שנמכרת לסוחרים שכוללת אתרוגים באיכויות שונות.

ב. טענות התובע

הנתבע חתם איתי על עסקה לרכישת כל האתרוגים הסחירים של המטע למטע 5 עצים. אני התחייבתי שאני לא מוכר לאף אחד אתרוגים מהפרדס, השקעתי כסף רב בטיפול בפרדס על ידי אנשי מקצוע. כבר בקטיף הראשון הנתבע הביא איתו מגדל אתרוגים ולקח רק כשליש מהאתרוגים שהיו בקטיף. בקטיפים השני והשלישי הנתבע כבר לקח כמות אתרוגים שהשביעה את רצוני. אולם בקטיף הרביעי הנתבע הגיע לפרדס ולא לקח אתרוגים בטענה שהאתרוגים לא איכותיים. להערכתי זה היה בגלל שהוא היה בלחץ מהסגר הצפוי בעקבות התפשטות הקורונה. בקטיף החמישי הנתבע כבר לא בא בכלל לפרדס.

בגלל שהנתבע לא הגיע, מיינתי בעצמי את האתרוגים ופסלתי 40% מהאתרוגים. לשם השוואה בקטיף השני והשלישי פסלנו שליש מהאתרוגים. לאחר המיון נשארו מהקטיף הרביעי 800 אתרוגים ומהקטיף החמישי 1,300 אתרוגים. על פי הוראת בית הדין נעשה ניסיון למכור את האתרוגים, חלקם הקטן נמכר אולם הרוב גדול לא נמכר.

בהסכם הקונה התחייב לרכוש כל אתרוג שהוא מסוג ג' ומעלה. לטענתי רמת האתרוגים הייתה סבירה והיו גם אתרוגים מסוג א' וב'. אולם גם אילו לא היו אתרוגים כאלו, הנתבע היה מחויב לקחת את כל האתרוגים הסחירים. שכן בכוונה לא נכתב בהסכם שהוא מותנה בהתפלגות כלשהיא של האתרוגים לרמות השונות, אלא שהקונה קנה את כל האתרוגים הסחירים.

נכתב בהסכם "לשביעות רצון הקונה", ופירוש הדבר שכאשר יש ספק האם אתרוג הוא סוג ג' או סוג ד' – ידו של הקונה על העליונה. ולראיה, שהקונה ביקש שנביא ממיין מוסכם, ואילו הדבר היה בידו להחליט מה לקחת, לשם מה להביא ממיין? (השלמת טענות תובע י"א חשון תשפ"א)
לפיכך, התובע מבקש לקבל $18 * 2,100 = 37,800$ ש"ח בניכוי הסכום שהתקבל ממכירת האתרוגים.

ג. טענת הנתבע

הנתבע הסביר את הכוונה שלו בכריתת ההסכם עם התובע כך (פרו' 1, עמ' 4):

חיפשתי מגדלים, וחשבתי להגיע למגדל שאף אחד לא מגיע אליו. באותו שבוע הגיע האריס וסיכמנו להרים פרדס שיוציא איכויות מהחובבנות שהייתה לפני כן.

בעקבות זאת, בחודש תמוז תש"פ נערך הסכם עם התובע לרכישת אתרוגים מהפרדס. הרעיון מאחורי רכישת הפרדס הוא שבדרך כלל הפרדסנים לוקחים לעצמם את האתרוגים המובחרים ביותר, ומוכרים את שאר האתרוגים כג'ארד. בדרך כלל פילוח איכות האתרוגים בג'ארד הוא שיש מיעוט קטן מאד של אתרוגים ברמה א"א, שאר האתרוגים מתפלגים כך: 20% סוג א', 50% סוג ב', 30% סוג ג' (כתב טענות מהנתבע 28.10.20). אם אני קונה פרדס שלם ושולט בו, אז אני האתרוגים המובחרים ביותר נשארים אצלי (שם).

בסעיף 4 להסכם נכתב "במידה ותהיה עליית מחירים דרסטית, בהסכמת הצדדים, ישונה המחיר לאתרוג". לטענת התובע שקניתי את הג'ארד ללא קשר לשוויון, כיצד ניתן להסביר סעיף זה? בנוסף, המחיר שנקבע מוכיח מה הייתה הרמה המצופה של הג'ארד (שם).

בנוסף, לא ייתכן שיגרע כוחי מסוחר רגיל שלמרות שהוא קונה כמות מעטה בכל זאת הוא משלם מחיר נמוך עבור סוג ג'. לעומת זאת, אני שקניתי פרדס שלם משלם מחיר גבוה לאתרוג סוג ג'? המחיר של האתרוגים בהסכם משקף שקניתי אתרוגים ברמה של ג'ארד בהתפלגות מקובלת ולא כפי שהיה בפרדס של התובע (שם).

בפועל, הפרדס לא טופל בצורה מקצועית על ידי האריס של התובע, וזה אחרי שהבאתי כמה פרדסנים לייצג לתובע כיצד לטפל בפרדס. כתוצאה מכך האתרוגים היו ברמה נמוכה. בקטיף הראשון הבאתי איתי פרדסן שפסל שבעים אחוז מהאתרוגים. גם אחרי הפסילות הרבות האתרוגים היו ברמה נמוכה ולא מצאתי להם קונים. בקטיף השני והשלישי נאלצתי לקחת כשני שלישי מהאתרוגים של כל קטיף למרות הרמה הנמוכה שלהם.

בקטיף הרביעי לא לקחתי שום אתרוג בגלל הרמה הנמוכה של האתרוגים, בקטיף החמישי כבר ידעתי שהסחורה בפרדס גרועה ולכן לא הלכתי בעצמי אלא רק שלחתי את המחסנאי שלי שאמר לי שהאיכות גרועה ולכן לא לקח כלום.

אני התחייבתי לקנות אתרוגים בהתפלגות של ג'ארד סביר, שיש בו כמות משמעותית של אתרוגים סוג א' וסוג ב'. בפועל כאן כמעט הכל היה סוג ג'. אין הגיון שאני אתחייב לקנות אתרוגים סוג ג' במחיר של 18 ₪ לאתרוג. הראיה לכך היא שהוספתי על טיוטת ההסכם את המילים "לשביעות רצון הקונה". משמעות תוספת זו היא שאני מתחייב לקחת את האתרוגים אך ורק אם התפלגות האיכות תהיה כמו של ג'ארד מקובל בשוק.

התובע הסביר שביקש ממני מוסכם, כיוון שסמך על שיקול דעתו.

ד. נושאי הדיון

1. מעשה הקניין בין הצדדים.
2. קניית גוף לפירות באופן שאינו קונה את כל הפירות.
3. פרשנות סעיף 2 להסכם.
4. טענות נוספות בעניין תוקף ההסכם.

ה. מעשה הקניין בין הצדדים

הצדדים הגישו לבית הדין את ההסכם שנערך ביניהם. בדיון ובהשלמת הטענות בכתב לא עלו טענות מצד הצדדים ביחס לתוקף ההלכתי של ההסכם וטוב שכך. אולם בבואנו לדון עלינו לברר האם אכן יש לו תוקף הלכתי.

בסעיף ל להסכם נקבע: "קניין הפירות בהסכם זה הוא על פי דין תורה, דהיינו עץ לפירותיו". אולם, לא כתוב בו שנעשה מעשה קניין בין הצדדים. נוסף על כך, ההסכם נפתח במילים "הואיל והצדדים מעוניינים" משמע שמדובר על התחייבות לקניין עתידי ולא במעשה קניין שכבר נעשה. לאור כל זאת, יש לדון האם החתימה על ההסכם, גם אם דינה כמעשה קניין המקובל בין הסוחרים (סיטומתא), הייתה על התחייבות לקניין עתידי ולא על הקניין עצמו.

אלא שבנוסף הנתבע שילם לתובע 10,000 ₪ ומסתבר שבכך קנה את העצים לפירותיהם. כיוון שמדובר בקניין של עץ לפירותיו, הרי דינו כקניין קרקע, שנקנה בתשלום כסף (שו"ע חו"מ קז, א). גם אם התשלום נעשה בהעברה בנקאית וכדומה ולא במזומן, דינו לכל הפחות כסיטומתא (שו"ע חו"מ רא, א; ש"ך שם, א, לגבי סיטומתא בקרקע).

אמנם הסמ"ע (סימן ק"צ ס"ק א) כתב לגבי קניין כסף, שכאשר לא שילם את כל התמורה, הקניין מועיל רק אם זקף את שאר הסכום במלווה. חלקו עליו כל הפוסקים וכך לשון ערוך השולחן (חו"מ סימן קצ סעיף ג):

זה שאמרנו דבקניין כסף אין צריך שיתן כל דמי הקניין זהו דעת רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים וכן סתמו רבותינו בעלי השולחן ערוך וכן משמע מהש"ס קדושין.

לסיכום: הצדדים עשו ביניהם קניין כסף שמועיל לקניין עץ לפירות על פי התנאים המופיעים בהסכם.

1. קניין גוף לפירות באופן שאינו קונה את כל הפירות

לכאורה ישנה סתירה פנימית בחוזה: מצד אחד, בהסכם נכתב שהקונה קונה רק את האתרוגים סוג ג' ומעלה, ומצד שני, לכאורה אם הקונה קנה את העץ לפירותיו אז כל הפירות הגדלים על העץ שייכים לקונה! אולם למעשה אין קושי בהסכם כזה. מצאנו בגמרא (בבא בתרא סג ע"א) שניתן למכור שדה לפירותיו ולשייר חלק מהפירות שיגדלו:

תנו רבנן: בן לוי שמכר שדה לישראל, ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי - מעשר ראשון שלו; ואם אמר לי ולבניי, מת - יתן לבניי; ואם אמר לו כל זמן שהשדה זו בידך, מכרה וחזר ולקחה - אין לו עליו כלום. אמאי? אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם! כיון דאמר ליה על מנת שמעשר ראשון שלי, שיורי שייריה למקום מעשר.

כלומר, לוי יכול למכור את שדהו ולשייר לעצמו את מקום גדילת הפירות כדי להשאיר בידו את המעשר הראשון בלבד. מכאן שניתן למכור שדה לצורך חלק מהאתרוגים בלבד.

וכך כתב גם בספר תורת הקניינים פרק יד ענף ב' אות כ"ו:

מכל מקום אפשר להקנות דקל למקצת פירות, כגון שמוכר דקל לפירות קטנות ולא לפירות גדולות, אף שקנה הדקל לעניין הפירות, אפשר לחלק קניית הדקל שקונה אותו למקצת פירות, דהיינו לפירות קטנות ולא לגדולות.

כמו כן, הקביעה שהתשלום יהיה לפי 18 ש"ח לכל אתרוג מסוג ג' ומעלה אינו פוגם בקניין. זאת, כיוון שמדובר כאן על התמורה לקניין, ואת התמורה אפשר לקבוע בכל נוסחה שהצדדים יקבלו.
לסיכום: ניתן לעשות קניין עץ לפירות על חלק מפירות העץ, ולכן הקניין שנעשה בין הצדדים חל.

ז. פרשנות סעיף 2 להסכם

לאחר שהכרענו כי יש תוקף הלכתי להסכם, נעסוק במחלוקת המרכזית בין הצדדים, והיא כיצד יש לפרש את סעיף 2 להסכם שבו נכתב כך:

האתרוגים הכלולים בהסכם הם לא כוללים אתרוגים פסולים או אתרוגים סוג ד, אתרוגים עקומים, עם ריבוי לכלוך וכדו' לשביעות רצון הקונה. הקונה יהיה בעת שטיפת האתרוגים. כל קטיף בתיאום עם הקונה.

הנתבע טוען כי משמעות התוספת "לשביעות רצון הקונה" היא שיש תוקף להסכם רק אם איכות האתרוגים בג'ארד תהיה בהתפלגות רגילה. לעומתו טען התובע שהכוונה הייתה שכאשר יש ספק האם אתרוג הוא ברמה ג' או ברמה ד' – ידו של הנתבע-הקונה תהיה על העליונה והוא יהיה פטור מתשלום.

דיון: הנתבע לא טען שסוכם בעל פה בפירוש שההסכם מותנה באיכות של הג'ארד. להיפך, בכתב הטענות לבית הדין הנתבע הודה שלא היה סיכום מפורש שכזה בין הצדדים, אלא רק שהוא דרש את הוספת כמה משפטים להסכם (סעיף 11 לכתב הטענות של הנתבע 29.10.20):

11. בין טיוטת החוזה לחוזה השני שנשלח כתבתי לתובע כי כדי להבהיר תחומים אפורים בחוזה אני מוסיף עוד כמה דברים בחוזה. שלחתי את החוזה לעיונו. אחת מהתוספות היו המילים "לשביעות רצון הקונה". התובע התקשר ואמר כי הוא מתנגד לסעיף המדבר על האריזה של האתרוגים בקרטונים לפי הסטנדרט וע"כ לפני חתימת החוזה נמחק סעיף זה. על התוספת של "לשביעות רצון הקונה" מעולם לא התנגד.

כיוון שלא סוכם במפורש דבר, עלינו לפרש את ההסכם על פי מה שכתוב בו, שהרי כלל נקוט בידינו "דברים שבלב אינם דברים" (קידושין מט ע"ב; שו"ע חו"מ רז, ד).

סעיף 2 להסכם מגדיר איזה אתרוגים אינם כלולים בהסכם המכר: אתרוגים סוג ד, אתרוגים מלוכלכים, עקומים וכדומה, ובסיומו נוספו המילים "לשביעות רצון הקונה". כלומר, בהסכם יש הגדרה ברורה מה לא נכלל בהסכם – כל מה שפחות מסוג ג'. שני הצדדים הסכימו שהמילים "לשביעות רצון הקונה" נועדו ליפות את כוחו של הנתבע, אולם, נחלקו במה.

פרשנות הנתבע רחוקה מההקשר של הסעיף שכלל לא עסק באיכות הג'ארד, אלא באתרוגים הלא-סחירים. לעומת זאת, פרשנות התובע, שהיא מצומצמת יותר, קרובה לנושא של הסעיף – ולכן יש לקבל אותה. יש להעיר כי גם אם הנתבע היה טוען לתנאי בעל פה שלא נכתב בחוזה היה עליו להוכיח זאת (חושן משפט פ"ב, י"ב)

אשר על כן, פרשנות התובע לסעיף 2 – מתקבלת.

ח. טענות נוספות בעניין תוקף ההסכם

1. מנהג הסוחרים

לאחר שהכרענו בעניין הפרשנות המילולית של ההסכם, עלינו לברר האם יש מנהג בקרב סוחרים האתרוגים הקובע כי במקרה של קניית יבול של פרדס אתרוגים, הקניין מותנה באיכות של היבול. לשם כך פנינו למומחה בית הדין, הרב ד', ושאלנו אותו האם יש מנהג שכזה בין הסוחרים. כך ענה הרב ד' לשאלת בית הדין:

אני לא יודע אם קיים מנהג של מי שקונה פרדס אתרוגים כמות שהוא או הקונה עץ לפירותיו, שאם אכן לא יצאו כמות של אתרוגים מהודר א' או ב', אם אכן צריך לפצות אותו המוכר, או שאומר לו נסתחפה שדך. – כי לקנות עצים לפירותיהם ולהפקידם ביד אחר, דבר נדיר מאד, כי אם אתה מפקיד את הטיפול באתרוגים ביד אדם אחר (או ביד אדם שאינו מינוי שלך) כבר עדיף לקנות ג' ארד תיקני אם אחוזי מהודר א' ב' וג' לפי המקובל בשוק או לפי ההסכם. אבל גם לקנות עץ לפירותיו וגם לסמוך על טיפולו של אדם אחר זה נדיר מאד.

נמצא שאין מנהג מבורר לגבי מקרים מעין אלו ולכן יש להיצמד לנוסח של ההסכם.

הנתבע טען עוד כי התמורה שסוכמה מעידה על תנאי ההסכם, כלומר, כיוון שהסכים לשלם מחיר גבוה הדבר מוכיח שההסכם היה בתנאי שהג'ארד יהיה ברמה מקובלת. אולם דין טענה זו להידחות, שכן כאמור למעלה, הנתבע הסביר בדיון הדין שהוא ביצע את העסקה עם התובע מתוך כוונה לשפר את הרמה של הפרדס שהתנהל ברמה חובבנית עד לעסקה. בנוסף, מטרתו הייתה לקבל במסגרת ההסכם את האתרוגים המובחרים ביותר, בניגוד למצב הרגיל שבו הפרדסן מוכר בעצמו את האתרוגים המובחרים ביותר ומשאיר את הג'ארד לסוחרים. כלומר, על פי ההסכם הנתבע היה יכול לזכות ביבול מובחר ביותר של אתרוגים, והתובע לא היה יכול לטעון שההסכם בטל.

נמצא שבהסכם זה היה יש סיכוי וסיכון לשני הצדדים. הייתה אפשרות שהפרדס יניב אתרוגים ברמה גבוהה מאוד ומנגד, שהפרדס יניב אתרוגים ברמה ירודה, כפי שקרה בפועל. אמנם, בהסכם נכתב שאם מחיר האתרוגים יעלה באופן "דרסטי", אזי המחיר לאתרוג יעלה בהסכמת הצדדים. אולם, הדרישה שגם הקונה יסכים מצמצמת מאד את משמעותו של הסעיף, שהרי מן הסתם הקונה לא היה מסכים לכך, והסעיף נועד רק למקרים קיצוניים.

2. אונאה

אמנם, הצדדים לא טענו שיש לבטל את העסקה בגלל דין אונאה, אולם, למעלה מן הצורך נעסוק גם בעניין זה. נפתח בכך שבגלל שמדובר בעסקה של עץ לפירותיו הרי שעל פי ההלכה זו עסקת מקרקעין, וכבר נפסק שאין אונאה לקרקע (שו"ע חו"מ רכז, לב, וראו את הרמ"א שם שכאשר הפער הוא יותר מכפול ממחיר השוק יש אונאה).

בנוסף, במקרה זה מדובר על עסקה שיש בה סיכון וסיכוי, המכונה בפוסקים קניין "על הספק". בנוגע לדין אונאה בעסקה לקנייה "על הספק" דנו האחרונים. הדיון נסוב סביב דברי הברייתא (בבא מציעא סד ע"א):

דתניא: ההולך לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו ולרדות את כוורתו, מצאו חבירו ואמר לו: מה שעזי חולבות מכור לך, מה שרחלי גוזזות מכור לך, מה שכוורתתי רודה מכור לך - מותר.

אך הרמב"ם כתב שבקנייה על הספק יש את דיני אונאה וזה לשונו: "ערימה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך... אף על פי שאין מדת הערימה ידועה.... הרי זה ממכרו קיים, אף על פי שנמצא חסר או יתר על האומד שהיה בדעתם, ויש להם הוניה לפי השער שבשוק.

הבית יוסף (חו"מ רט) הקשה על הרמב"ם:

משמע(מהברייתא) דקנה אפילו יהיה יותר על דמיו. והרי אינו דבר המסוים, ולפי מה שכתב הרמב"ם לא קנה אלא (רק) כנגד מעותיו?

ושמא לא כתב כן הרמב"ם אלא בדבר שיש לו שער קבוע כמו החטים וכיוצא, אבל חלב וגיזה שאין להם שער ידוע אלא כל אחד קונה כמו שחפץ לית ביה אונאה.

הבית יוסף חילק בין דברים שיש להם שער קבוע, שבהם הדין שיש להם אונאה ולכן קונה רק כנגד מעותיו, לבין דברים שאין להם שער קבוע כמו עז לחלבה וכדומה, שאין בהם אונאה, כיוון שאין להם שער קבוע. אך דברי הבית יוסף אינם מוסכמים, ולדעת הב"ח גם בדברים שאין להם שער ידוע חלים דיני אונאה, וכן פסק הש"ך (חו"מ רט, א).

בנוגע לדין אונאה בעסקה לקנייה "על הספק" דנו האחרונים. הדיון נסוב סביב דברי הברייתא (בבא מציעא סד ע"א):

דתניא: ההולך לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו ולרדות את כוורתו, מצאו חבירו ואמר לו: מה שעזי חולבות מכור לך, מה שרחלי גוזזות מכור לך, מה שכוורתתי רודה מכור לך - מותר.

מכאן הקשה הבית יוסף על הרמב"ם (מכירה כא, א-ב) שפסק שמי שקנה בית מלא חיטה מבלי לדעת את הכמות שיש בו, קנה בכפוף לדיני אונאה (בית יוסף חו"מ רט):

משמע דקנה אפילו יהיה יותר על דמיו. והרי אינו דבר המסוים, ולפי מה שכתב הרמב"ם לא קנה אלא כנגד מעותיו?

ושמא לא כתב כן הרמב"ם אלא בדבר שיש לו שער קבוע כמו החטים וכיוצא, אבל חלב וגיזה שאין להם שער ידוע אלא כל אחד קונה כמו שחפץ לית ביה אונאה.

כלומר, הבית יוסף הבין שבקניית עז לחלבה אין אונאה, ותירץ, שמדובר בעסקה שאין לה שער ידוע ולכן לא יכולים לחול כאן דיני אונאה. אולם, הב"ח (חו"מ רט, א) והש"ך (חו"מ רט, א) פסקו שגם כאשר אין שער ידוע יש דין אונאה.

בנוסף, נחלקו אחרונים (ראו פירוט בפתחי חושן גניבה ואונאה י, הערה כז) בקניין "על הספק" כגון, מי שקנה מכרה להפקת מתכות יקרות. בשו"ת מהרשד"ם (שעט, וכן שו"ת רדב"ז ד, ער) פסק שאין בקניין זה אונאה, ואילו בשו"ת מהרש"ך (ג, סב) פסק שיש אונאה אם התברר שכמות המתכת שונה ממה שהוערך. בשו"ת לחם רב (קנט) כתב שיש לחלק בין עסקה שתוכנה אינו ידוע (כגון, מכרה שהמתכת כבר נמצאת בתוכו), והתברר שאחד הצדדים טעה בהערכתה, שיש בה אונאה, לבין שדה לפירותיו שבו היבול אינו בעולם, שבה אין אונאה.

למעשה כמה מהאחרונים פסקו שאין בזה אונאה (ערוך השולחן חו"מ רט, א; משפט שלום, רט; שו"ת שואל ומשיב ד, ג, קלז). ובספר אורחות המשפטים (כלל ב, כב) אף כתב לא ניתן לטעון קים לי במקרה כזה:

כל המסחרים המה כך שקונים אחד מחבירו עסק כענין מה שעיזי חולבות הן רב והן מעט ואין בו אונאה, ואינו יכול לומר קים לי.

כיוון שהמנהג הוא לקנות "על הספק" מתוך מודעות לסיכון ולסיכוי, אזי ברור שאין כאן אונאה, והמוחזק לא יכול לטעון אפילו קים לי כדעות החולקות.

ומכאן, למקרה הנדון כאן – בעסקה לרכישת יבול עתידי של הפרדס, שהיקפו ואיכותו תלויים בגורמים רבים, כגון, מזיקים, מזג אוויר, ואיכות הטיפול של העובדים, אין דרך להעריך מראש את כמות ואיכות היבול (בית הדין שאל את הרב ד' האם בשעת חתימת ההסכם היתה ידועה איכות האתרוגים והוא השיב בשלילה). ממילא, אי אפשר לטעון במקרה כזה לאונאת ממון וכן אי אפשר לטעון הדמים מודיעים, כיוון שלא ניתן היה להעריך מראש כמה אתרוגים יניב הפרדס.

לסיכום, בעסקה כזו בה יש סיכון וסיכוי, וכאשר הנתבע היה מודע לכך לא ניתן לטעון טענת מקח טעות או שהדמים מודיעים. ולכן העסקה בתוקף.

ט. החלטות

1. יש תוקף הלכתי להסכם שנכרת בין הצדדים.
2. על פי ההסכם הנתבע חייב לשלם לתובע עבור כל אתרוג מרמה ג' ומעלה.
3. במקרה של ספק אם האתרוג נכנס לקטגוריה של רמה ג', הנתבע אינו חייב לשלם עבור האתרוג.
4. שאר הטענות שבין הצדדים יידונו בפסק דין משלים.
5. ניתן יהיה להגיש בקשת רשות ערער על פסק דין זה לאחר שיינתן פסק הדין הסופי.
פסק הדין ניתן ביום כ"א בכסלו תשפ"א, 7 בדצמבר 2020

בזאת באנו על החתום

הרב אבשלום בידני

הרב דניאל לונצר, אב"ד

הרב עדו רכניץ